

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра філології

ЛІНГВОПРАГМАТИКА ТА ЛІНГВОДИДАКТИКА

Дніпро 2023

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра філології

ЛІНГВОПРАГМАТИКА
ТА
ЛІНГВОДИДАКТИКА

ДНІПРО 2023

Лінгводидактика та лінгвопрагматика: збірник наукових праць/ за загальною ред. доц. О. В. Назаренко. Дніпро: ПП Вахмістров О. Є., 2023. 158с.

Розглянуто на засіданні кафедри філології

Протокол № 10 від 13.02.2023р.

Схвалено науково-методичною радою факультету обліку і фінансів

Протокол № 5 від 20.02.2023р.

Схвалено науково-технічною радою ДДАЕУ

Протокол № 4 від 23.03.2023р.

Рецензенти:

Майборода Н. Г. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ДНУ імені Олесея Гончара;

Мамчич І. П. – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри підготовки іноземних громадян ПДАБА;

Семак Л. А. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології ДДАЕУ.

У збірнику подано наукові статті, присвячені вивченню теоретичних та практичних аспектів викладання мови та її використання у різних комунікативних ситуаціях. Автори пропонують нові підходи до вивчення мови та її викладання з використанням сучасних технологій та методик, а також звертають увагу на необхідність врахування культурних та соціальних особливостей мовних спільнот. Збірник містить цікаві та актуальні матеріали для викладачів мови, лінгвістів та усіх, хто цікавиться проблемами лінгводидактики та лінгвопрагматики.

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладено на автора.

ЗМІСТ

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ НАПРЯМИ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Стасюк Т. В.

МІЖНАРОДНІ МОВНО-ПРОФЕСІЙНІ КОНТАКТИ ЯК КАТАЛІЗАТОР
ІНШОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ.....6

Назаренко О. В.

ЛЕКСИЧНІ НОВОТВОРИ, ПРИВНЕСЕНІ ВІЙНОЮ.....24

Семак Л. А.

КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ ЛЕКСИКО-СИНОНІМІЧНИХ ОДИНИЦЬ.....32

Турчак О. М.

РОЗМЕЖУВАННЯ НОВОТВОРІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ В
ІСТОРИЧНОМУ ПЛАНІ.....40

ПСИХОЛІНГВІСТИКА Й СОЦІОЛІНГВІСТИКА У СПІВПРАЦІ “ВИКЛАДАЧ-СТУДЕНТ”

Крамаренко Т. В.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ТА
КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ВИКЛАДАЧЕМ ТА ЗДОБУВАЧАМИ
ВИЩОЇ ОСВІТИ46

ПРОФЕСІЙНА, МІЖСОБИСТІСНА Й МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

Olena Stukalo

PROFESSIONAL COMMUNICATION TRAINING OF AGRICULTURAL
UNIVERSITIES STUDENTS.....54

Островська Р. Р.

ПРОФЕСІЙНА, МІЖСОБИСТІСНА Й МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ
МАЙБУТНЬОГО МЕНЕДЖЕРА.....63

Салигіна Т. П.

ПРОФЕСІЙНА ТА ДІЛОВА КОМУНІКАЦІЯ У РОБОТІ МЕНЕДЖЕРА.....71

НОВІТНІ МЕТОДИКИ І ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Блинова Н. М., Каліберда Н. В., Мединська С. І.

МОБІЛЬНІ ЗАСТОСУНКИ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ ТЕМАТИКИ:

НАВЧАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ.....78

Казакевич О. І.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ

МАЙБУТНІХ МАРКЕТОЛОГІВ.....98

Качула С. В., Халатур С. М.

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДИСТАНЦІЙНІЙ ОСВІТІ.....104

Мамчич І. П.

ЯКІСНІ ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ – ВИМОГА ЧАСУ.....111

Пантілеєнко К. С.

ГЕНДЕРНО-ТРАНСФОРМАЦІЙНА ОСВІТА В СУЧАСНОМУ СВІТІ.....119

Olga Piddubtseva

WEGE ZUR AUSBILDUNG FREMDSPRACHLICHER

KOMMUNIKATIONSKOMPETENZ BEI ZUKÜNFTIGEN DOKTOREN

DER PHILOSOPHIE.....125

Резунова О. С.

ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ САМОЕФЕКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ

ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ132

Чорнобай В. Г.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ (АНГЛІЙСЬКОЇ)

В АГРАРНИХ ЗВО.....139

Шейпак К. О.

СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ:

ОГЛЯД ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ..... 149

ЛЕКСИЧНІ НОВОТВОРИ, ПРИВНЕСЕНІ ВІЙНОЮ

Назаренко Олена Володимирівна

к. філол. наук, доц., доц. каф. філології ДДАЕУ

Зміни у мові, як і у суспільстві та в різних сферах життєдіяльності людини, покликані різними супутніми факторами. Нові історичні умови та події сприяють появі нових слів та переосмисленню значень вже існуючих. У мові відображається характер народу та його світогляд. Поява неологізмів відбиває нові факти життя народу. Російсько-українська війна, що розпочалася у 2022 році стала поштовхом для творення ряду нових слів, які акумулюють у собі особливості цієї епохи та подій. Це і поява нової військової лексики, і назви щодо загарбників, їх очільника та країни, з якої походить агресія.

Ключові слова: *неологізми, номени, лексика, новотвори, трансформація, інновації.*

Вступ. З початком війни у лютому 2022 року термінологія та лексика стали поповнюватися новими номенами. У зв'язку з цим перед мовознавцями постає проблема диференційованого вивчення різних лексичних пластів, аналіз лексичного фонду різної тематики.

Наукова проблема. Для аналізу новотворів у роботі використано як загальнонаукові, так і лінгвістичні методи дослідження. Для наукової інтерпретації фактичного матеріалу послуговувалися такими загальнонауковими методами, як спостереження над мовним матеріалом, аналіз і синтез (обґрунтування теоретичних положень), зіставлення неолексем.

Актуальність роботи зумовлена тим, що інновації, які покликані до життя у певний історичний період містять важливу інформацію про особливості економічного, політичного, культурного життя своєї епохи. І чим ця епоха є важливішою для цього суспільства, тим активніше буде реагувати мова творенням нових слів, які будуть забезпечувати і вимоги суспільства, і вимоги мови, що розвивається

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам неології присвятили свої праці вчені І. Андрусак, В. Гак, О. Дмитрук, С. Єнікєєва, Ю. Зацний,

О. Селіванова та ін. Останнім часом лексичні інновації перебувають у полі особливої уваги мовознавців, серед яких Т. Бевз, Т. Коць, Л. Лисиченко, Д. Мазурик, Л. Мартинова, О. Сербенська, Л. Ставицька, О. Стишов, О. Тараненко, Л. Філюк та ін. Варто зазначити, що вчені досліджують різні способи творення неологізмів, зокрема, створення нових непохідних знаків, деривація морфологічна й неморфологічна, калькування й запозичення. Також словотвірні нововведення досліджували О. Земська, Н. Клименко, неологізми засобів масової комунікації – Ж. Колоїз, О. Стишов, лексикологічні нововведення – А. Ликов, Л. Струганець, okazіоналізми – Г. Вокальчук, В. Герман, Ж. Колоїз та ін.

Об'єктом нашого дослідження є неолексеми в мовотворчості українського народу періоду російсько-української війни 2022 р.

Мета нашого дослідження – проаналізувати сучасні лексичні новоутворення, привнесені війною, що знаходять своє відображення у текстах засобів масової комунікації.

Матеріал дослідження. Після початку збройної агресії росії проти України, з метою її повного загарбання, триванням бойових дій, виявленням незламності та витривалості духу нашого народу, почали з'являтися неологізми, а також нові значення слів, які вже існували в мові. За період війни широкого вжитку набула велика кількість неологізмів. Бо український народ у такий спосіб демонструє свій незламний характер, почуття гумору, дотепність та сарказм. Сьогодні ми всі є свідками творення цих слів та історій їх виникнення. Серед джерел, з яких ми черпаємо інформацію є телебачення, телеграм-канали, соціальні мережі, різноманітні месенджери. Так, зазнали змін написання слів на позначення назви країни-агресора та її мешканців. Ці новотвори витісняють сталі та звичні терміни “Росія” та “росіянин”. Так, щоб не називати ворога шанобливою назвою Російська Федерація, до вжитку покликане сполучення рф-ія (рфія), яке походить від аббревіатури РФ.

Ще однією глузливою назвою країни є Запореберье. “Якщо заглиблюватися в історію, то можна дізнатися, що власне “порєбрик” – це

одиниця культурної інформації гумористичного характеру: люди України, за винятком Донецької області, практично не називають бортовий камінь, що обмежує тротуар, поребриком, а просто використовують слово бордюр” [1].

Також зустрічаються назви Оркостан, Оркленд, Мордор. Так називається місцевість, де мешкають орки. Тут ми спостерігаємо алюзію, що відсилає нас до творів Дж. Р. Р. Толкіна. Чисельність, бридкість та жорстокість толкінівських орків стала основною причиною перенесення їхньої назви на росіян. “ Не ми перші, не ми останні – благородні англійці ще в Першу світову війну “перехрестили” своїх противників німців на гунів”[2].

Це порівняння виникло на початку війни, коли армія росії, увійшовши на наші землі, безжалісно винищувала усе на своєму шляху, що нагадувало орків (англ. Orcs або orks) – вигаданий вид або раса істот з фантастичних, переважно фентезійних творів. Здебільшого обстоюється думка, що ця ідея бере початок з творів Дж. Р. Р. Толкіна, але є дослідники, які вважають, що слово походить від латинського Orcus – Орк Диспатер – одного із давньоримських божеств смерті та підземного світу. Це ж слово простежується і у давньоанглійських тестах, у яких використовується в складних словах *orcspéas* на позначення демонів-мерців і *orcþurs* – демонів-велетнів. У поемі “Беовульф” орки названі серед нащадків Каїна і ворогів роду людського. Саме такі демонічні істоти значною мірою й послужили прототипами орків у книгах Толкіна[3, с.60].

З цього й випливає, що орки і населяють сучасний Оркостан і Оркленд. А також, зрозуміло, що й Мордор. Відповідно, що сучасні росіяни, як і орки, живуть на Схід від цивілізації, відмежовані від усього прогресивного світу, в усіх бачать ворогів і мають подібного до бога лідера[4].

Орки Джона Толкіна – це служителі чорного володаря Саурона, з яким проводиться паралель до очільника рф путіна. З ним також пов’язаний ряд новотворів. Так Путлер – неологізм, утворений шляхом злиття прізвищ президента Росії Володимира Путіна та німецького диктатора Адольфа Гітлера. Термін є пейоративом, має негативну ідеологічну конотацію [5]. Групу

новотворів, що стосуються очільника росії – В. Путіна, складають в'їдливі прізвиська та перифрази на його позначення.

Основа цих назв – різні ознаки чи риси номінованої особи: ліліпутін, недомірок, недопалок, бункерний дід, божевільний із ядерною кнопкою, кремлівський терорист, рашистський фюрер, путлер, пітерський гопник, бліда міль тощо. Від прізвища також з'явилися похідні назви на позначення режиму правління.

Путінізм – ідеологічна підтечія російського фашизму, що зародилася в середовищі російської політичної еліти на початку 2000-х років і є домінуючою державною ідеологією в сучасній Росії. Ідеологічно путінізм є химерним поєднанням старіших ідеологій російського націоналізму, таких як панславізм / слов'янофільство, євразійство, націонал-більшовизм та рашизм, й базується на концепції створення та поширення руського міру на якомога більшій території, при одночасному бажанні економічного співробітництва з Заходом для збільшення статків російської олігархічної еліти [6].

З цим же неологізмом пов'язаний новотвір путіноїди – представники нової рашистської раси на території Росії. Для них характерна відданість вождю і тому небажання критично і взагалі мислити; віра у свою вибраність, нетерпиме відношення до тих, хто не говорить російською, любов до наклеювання ярликів іншим народам [7].

Заслуговує на увагу й те, що з початком війни зазнали змін і деякі правописні норми, що стосуються написання назв, пов'язаних із країною-агресоркою. Тепер ми можемо писати путін, москва, росія з маленької літери. Зміст правила такий: прізвища людей та імена, які вживають зневажливо, пишуть з малої літери. І, на думку мовознавця Олександра Авраменка, аналогічно це правило доречно застосовувати до написання слів “росія, рф”, виражаючи свою зневагу до країни-агресорки [8].

Раши́зм (від “Росія”(англ. Russia, “Раша”) + “фашизм”) або російський фашизм — термін, який використовується для позначення політичної ідеології та соціальної практики владного режиму Росії кінця ХХ – початку ХХІ

століття, що базується на ідеях “особливої цивілізаційної місії” росіян, “старшості братнього народу”, нетерпимості до елементів культури інших народів, в основному слов’янських, бо їх простіше русифікувати, а також до народів, що проживали в Російській імперії або СРСР, ультра націоналізмі, використанні російського православ’я як моральної доктрини, на геополітичних інструментах впливу, насамперед енергоносій для європейських країн, військовій силі стосовно країн, що входять до сфери впливу РФ.

14 квітня 2022 року Верховна рада України визнала Росію державою-терористом із тоталітарним неонацистським режимом і заборонила його пропаганду, а також пропаганду акту агресії Росії проти України. Рашизм є різновидом нацизму, фашизму і синонімом терміна “російський нацизм”[9].

Як наслідок російської агресії набули інших значень деякі слова, наприклад *град* та *смерч*, які позначали природне явище, тепер у більшості людей викликають асоціацію лише із назвами зброї загарбників.

Серед таких слів *тривога*, *приліт*, *розтяжка*, *чисте небо*. Тривога – негативно забарвлена емоція, що виражає відчуття невизначеності, очікування негативних подій, важковизначені передчуття.[10] ПРИЛІТ, льоту, чол. Дія за значенням прилетіти. Приліт – влучання ворожої ракети чи снаряда у щонебудь Тривога – сигнал про необхідність прямувати до укриття [11].

Особливу увагу заслуговує трансформація значення слова *бавовна*. З початком повномасштабного російського вторгнення значно зросла популярність телеграм-каналів як засобів оперативного інформування. У російських ЗМІ, які працюють за відповідними методичками, є вимога замінювати слово *взрив* на *хлопОк*. За порушення цієї вимоги ЗМІ карають штрафом і тому є потреба в них користуватися евфемізмами. Зважаючи на те, що в російській мові є омоніми до слова *хлопОк* – короткий удар у долоні, звук пострілу і *хлОпок* – волокно рослинного походження. Через чийсь недогляд так трапилось, що автоматичний перекладач обрав не звук пострілу, а волокно рослинного походження і це відразу не помітили, випустивши текст для широкого загалу і перетворивши його на нісенітницю. Але це настільки

припало людям до душі, що швидко стало мемом і його охоче використовують у текстах для позначення вибухів: трапилась *бавовна*, *забавовнило*, *бавовнятко* тощо.

Також, під час війни можуть з'являтися нові терміни, пов'язані зі зброєю, технікою та військовою тактикою. Наприклад, термін “дрон” раніше був знайомий тільки у вузьких колах спеціалістів, але після використання його військовими став більш популярним та зрозумілим для звичайних людей.

З початком воєнної агресії росії проти України з'явилося багато нових слів, які увійшли в жартівливий “Словник сучасної української мови” [12]. Його вигадали в мережі і постійно поповнюють у відповідь на ті чи інші події, які тут і зараз відбуваються на теренах нашої держави. Ці численні новотвори символізують силу та впевненість українців, а також іронічно, а подекуди й цинічно висміюють поведінку ворога. Деякі мовознавці переконані, що ці слова назавжди залишаться в нашій мові, нагадуючи про безсилля окупантів і звитягу українців. Наведемо приклади найяскравіших з них. Шойгувати – робити вигляд на робочому місці, що все йде по плану [12]. Чорнобаїти – постійно робити одне і те ж саме, не отримуючи іншого результату, та дуже страждати через це. Дієслово містко передає сенс фразеологізму “наступати на граблі” – знову й знову вчиняти безглузді дії, які мають болючі наслідки [там само]. Макронити – робити дуже стурбований вигляд щодо певної ситуації, усім це показувати, але нічого не робити по суті [там само]. На концерт до Кобзона – мем (афоризм) виник після вбивства Олександра Захарченка, ватажка так званої, незаконно утвореної, самопроголошеної ДНР, що сталося 31 серпня 2018 року. Тоді в українських соцмережах поширювалися жарти, що Захарченко відправився на “концерт Кобзона”, який помер за день до того – 30 серпня. Вживався активно ще до початку російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року. Після 24 лютого 2022 року, внаслідок повномасштабного вторгнення росії в Україну, словосполученням “відправили на концерт Кобзона” позначають швидке знищення значної сили ворога українськими військовими. Одна з причин полягала у тому, що російські окупаційні війська хотіли взяти Україну бліцкригом [13].

Після оголошення лідером сусідньої держави мобілізації до життя з'явилися такі новотвори як могилізація, а враховуючи ще й компенсацію за загиблих, ладакалінізація.

Висновки. Російсько-українська війна, що розпочалася у 2022 році стала поштовхом для появи лексичних новотворів, які увібрали в себе національне світобачення та характер народу, ставлення до агресора та його посіпак.

Перспективи подальших досліджень. З огляду на те, що подібні новотвори з'являлися у результаті трагічних подій у державі, пов'язаних із війною, то сподіваємось, що їхня кількість не буде збільшуватись, і можна буде приділити увагу неологізмам з військової термінології.

Література:

1. https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload/123456789/89321/1/Zhylenko_full_scale_war.pdf;jsessionid=FA247BB3162751EC869DD4304F2F9A3B
2. Сергій Громенко.Моргот-Сталін і Саурон-Путін: Росія як справжній Мордор https://lb.ua/news/2022/07/21/523747_morgotstalin_i_sauronputin_rosiya.html
3. Жиленко І., Серобян А. Варіанти назви країни-агресора у соцмережах і ЗМІ з аналізом частоти їх вжитку. *Сучасний масовокомунікаційний простір: історія, реалії, перспективи:* матеріали науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців (Суми, 26–27 травня 2022 року) / уклад. : І. Р. Жиленко, В. О. Садівничий. – Суми : Сумський державний університет, 2022. – с. 59–63.
4. Євген Букет. Мордор, орки, Саурон: рф і вигаданий світ Джона Толкіна <https://armyinform.com.ua/2022/05/31/mordor-orky-sauron-rf-i-vygadanyj-svit-dzhona-tolkina/>
5. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%83%D1%82%D0%BB%D0%B5%D1%80>
6. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%83%D1%82%D1%96%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC>
7. <http://myslovo.com/?dictionary=%D0%BF%D1%83%D1%82%D1%96%D0%BD%D0%BE%D1%97%D0%B4%D0%B8>
8. Чи існує правило, яке дозволяє писати «росія» з маленької букви: пояснив мовознавець Олександр Авраменко URL: <https://1plus1.ua/snidanok-z-1-1/novyny/ci-issue-pravilo-ake-dozvolae-pisati-rosia-z-malenkoi-bukvi-poasniv-movoznavec-oleksandr-avramenko>
9. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B0%D1%88%D0%B8%D0%B7%D0%BC>
10. <http://sum.in.ua/s/tryvogha>

11. <http://sum.in.ua/s/prylit>

12. Мащенко С. Шойгувати, арестовлення, затридні: українці вигадали «Словник сучасної мови».РБК-Україна. URL:<https://www.rbc.ua/ukr/stylar/shoyguvati-arestovlennya-zatridni-ukraintsy-1648713076.html>.

13.[https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D1%80%D1%82_%D0%9A%D0%BE%D0%B1%D0%B7%D0%BE%D0%BD%D0%B0_\(%D0%BC%D0%B5%D0%BC\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D1%80%D1%82_%D0%9A%D0%BE%D0%B1%D0%B7%D0%BE%D0%BD%D0%B0_(%D0%BC%D0%B5%D0%BC))

INNOVATIONS BROUGHT BY THE WAR

Olena Volodymyrivna Nazarenko

*Candidate of the philological sciences,
associate professor of Philology Department at DSAEU*

Changes in language, as well as in society and in various spheres of human activity, are caused by various accompanying factors. New historical conditions and events contribute to the appearance of new words and the reinterpretation of the meanings of existing ones. The character of the people and their worldview is reflected in the language. The appearance of neologisms reflects new facts of people's life. The Russian-Ukrainian war, which began in 2022, became the impetus for the creation of a number of new words that accumulate the features of this era and events. This is the appearance of a new military vocabulary, and the name for the invaders, their leader and the country from which the aggression originates.

Key words: *neologisms, nomen, vocabulary, innovations, transformation, innovations.*